

OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

Při úvahách o tom co určuje, nebo formuje postoje a přesvědčení lidí v životě, se můžeme úspěšně pft. Narodí se každý s daným postojem v budoucnosti? Je dáno kupříkladu to, zda člověk bude fandit Spartě nebo Slavii? Či je předurčen k roli bouřliváka, revolucionáře, hrdiny nebo padoucha podle doby, kdy se narodil či byl počat? Je dán tím, v jaké rodině se narodí, zda bude žít v bohatství či naopak se narodí do chudých poměrů a bude živořit?

Je jasné, že hlavní roli v životních postojích či jejich změnách ovlivňuje průběh vlastního života – vlastní zkušenosti a poznání.

Jak se tedy rodí či postupně se formuje člověk bojující za práva neprivilegovaných – za život bez věčných obav o práci a tím možnost užít vlastní rodinu, aby děti nepoznaly hlad, nedostatek prostředků k vlastnímu rozvoji. Aby člověk nebyl donucen prodávat svou práci za ponižujících podmínek někdy i za almužnu umožňující pouhé přežití.

Chci uvést několik příkladů ze svého života – popřípadě lidí z nejbližšího okolí – které se významnou měrou podílely na formování mých postojů k vývoji společnosti. Které vedly k tomu, že jsem svůj život zasvětil práci pro neprivilegované lidi, prostě jak jsem se stal komunistou. Přitom v rodině nebyl nikdo komunistou, který by cílevědomě formoval můj postoj ke straně i společnosti.

Snad jen vzpomínám na mého dědu z matčiny strany, který než se stal hajným, pracoval na pile a vzpomínal, jak mu nadřizený při nějaké události řekl „Anton, oni jsou socialist!“ V té době to znamenalo poslední varování před vyhazovem.

V době, kdy jsou nám vytýkány fronty na banány, si vzpomínám, jak jsem v Jevanech, kde jsme bydleli, jako předškolní dítě, našel odhozené slupky od banánu. Tak krásně, voněly, že jsem neodolal a okousal vnitřní strany slupky. Samozřejmě, že mi máma celý banán koupit nemohla, protože na něj nebyly peníze, tak jako ostatně na důležitější jídlo k přežití v době světové hospodářské krize.

Když jsem chodil do školy – asi v osmi letech – jsme se přestěhovali do Kostelce nad Černými lesy. Nezaměstnaný táta asi očekával, že ve větší obci spíše sežene nějakou práci, aby uživil své tři děti. Kromě rodičů a mne jsem měl o rok staršího bratra a o čtyři roky mladší sestru. V baráku, kde jsme obývali jednu místnost s malou předsíňkou a malou kůlnu na dřevo bydlely ještě tři další rodiny zhruba ve stejných podmínkách. V těsném okolí tohoto baráku bylo hospodářství – nijak velké, asi 2 krávy – a my děti jsme se střídaly v docházce pro mléko. Starší hospodyně měřila mléko ve vysoké plechové měrce, ale mléko jsem ten den nepřinesl. Jen vzkaz pro mámu, že nebude žít cizí parchanty a dá-li mléko prasatům, alespoň bude mít užitek z jejich přírůstků. Dodnes nemohu zapomenout na přirovnání o naší neužitečnosti v porovnání s užitečnými prasaty.

Dnešní mocipáni vychvalují první republiku jako vrchol hospodářského rozvoje a z něho pramenící spokojenost občanů. Republika v té době měla přes milion nezaměstnaných, tedy spolu s rodinami tři až pět milionu lidí, kteří žili v bídě. Jak vypadalo jídlo takové rodiny, mohu na vlastní zkušenosti dosvědčit. Ráno černá melta – to je náhražka kávy – s krajícem chleba, v poledne polévka s krajícem chleba a večer totéž co ráno. Je pravda, že občas byla bílá melta, pokud se sehnaly peníze na půl litru mléka. Stávalo se, že maminka neměla z čeho uvařit a byla zoufalá při pohledu na tři hladové děti. Do smrti nezapomenu den, kdy již bídu života nemohla unést, zavřela se v kůlně zřejmě s úmyslem takovou bídu života ukončit. Před vrátkami kůlny jsme s bratrem a sestrou klečeli a prosili maminku, aby nás nenechala samotné. O takových věcech se velmi těžko hovoří, ale v dnešní době se vzpomínky neustále vracejí a vtírají.

I moje žena má podobné vzpomínky. Její maminka pracovala celý život v zemědělství, v době první republiky u sedláků. Selky se většinou v odměně za celodenní dřinu nepředaly. Manželka vzpomíná jak v době svačiny, kdy tyto ženy dostaly namazaný krajíc sádlem, vždy chodila za maminkou, která se s ní o svůj díl podělila. Také si vzpomíná na událost, kdy selka mamince dala polovinu kbelíku sádra. Ale sádlo již nebylo požitelné – pro nádeníky si selka myslela, že bude ještě dobré.

V této chvíli trochu odbočím do doby krátce po roce 1989. Po vyhazovu z práce, která mě těšila a ve které jsem pracoval téměř čtyřicet let – tehdejšími mluvčími Občanského fóra – jsem pracoval v jednom podniku jako skladník. Na okraji Prahy měl podnik uloženy zásoby materiálu v bývalém statku. Po restituci tohoto statku se majitelé asi chystali znovu hospodařit. Museli jsme všechen uložený materiál odvést a při té příležitosti jsme se dali do hovoru s paní asi 80-90ti letou – zřejmě majitelkou. Na naši otázku, kdo jim bude na statku pracovat, odpověděla: „Jen se nebojte, zase budou lidé rádi pracovat po celý den za polévku a krajíc chleba.“ Zřejmě taková byla a je představa restituentů o životě v kapitalistické společnosti.

Ale vraťme se do období prvé republiky a našeho života v ní. Otec pocházel ze Štíhlíc na československu z rodiny malého sedláka. Rodina měla 14 dětí, které se rozprchly do celé republiky. Na gruntu zůstal strýc Josef a v době prázdnin jsem 1 měsíc byl právě u něj. Moc zdatný pomocník

jsem zřejmě nebyl, šlo hlavně o to, že u něj bylo dostatek jídla – mléka a chleba co člověk snědl. Druhou polovinu prázdnin jsem strávil u tety Marie ve vedlejší obci Doubravčice. Teta měla malé hospodářství a vzpomínám, jak při dojení jsem si držel hrneček, do kterého mi teta nalávala – přes cedník a plátno v něm – z dížky čerstvě nadojené mléko. Na obou místech má práce spočívala v přípravě povřísel, do kterých se vázalo pokosené obilí, pomoc při stavění panáků i nakládání snopů na žebříňák. Jezdával jsem také na krmení pro dobytek, kde jsem nejprve odháněl ovády od koní, aby se nesplašili a poté pohraboval jetel nebo lucinu. Chodil jsem také pro svačinu pro lidi na poli – případně se stavěl v hospodě pro pivo. Na prázdniny jsem se vždy těšil. Mám však také smutné vzpomínky. Nevím již, který rok to bylo, ale ten rok byly volby. Strýc Josef měl čeledína, kočího, který jezdil s koňmi. Měli jsme se spolu velmi rádi. Dodnes vidím rozzuřeného strýce, který přišel z voleb a ihned čeledína vyhodil. Šlo zřejmě o to, že čeledín se buď dostal do politického sporu se strýcem anebo se strýc nějakým způsobem dověděl volbu čeledína. V té době jsem celé věci nerozuměl, ale velmi mě poznamenal celý průběh i výsledek dotýkající se hodného a pracovitého člověka, který samozřejmě podle propagandy – byl úplně svobodný.

O situaci na vesnici v době prvé republiky se nyní šíří nepředstavitelné mýty, Jak krásné byly vztahy mezi lidmi. Přitom bylo nemyslitelné, aby selský synek chodil s dcerou čeledína či jinak nerovného zemědělského dělníka. A pokud došlo k nejhoršímu a dívka čekala dítě, okamžitě to byla lehká dívka, která svedla toho nezkušeného a hodného selského synka. Jak končily takové případy je jasné, mnohdy i smrtí takového děvčete. Vzpomínám na případ jednoho vedoucího stanice – kamaráda z jižních Čech, který mi vyprávěl svůj téměř neuvěřitelný příběh. Stanice byla odloučeným pracovištěm ústavu – jak již jsem se zmínil, kde jsem skoro celý produktivní život pracoval. Můj dobrý kamarád a přítel Eman se vyznal, že se narodil jako pohrobek. Maminka byla dcerou kostelníka, který bydlel u kostela na kopci nad vesnicí. Zakoukal se do ní syn největšího sedláka a majitele hostince z vesnice. Když se o jeho poměru dověděla rodina, nutili ho, aby ji nechal a vzal si „sobě rovnou“. Po silném nátlaku rodiny a současně vědomím, že jeho milá čeká dítě, rozhodl se k hroznému činu. Vzal pušku a před ránem čekal u domku své milé, aby vyřešil svůj „hrozný“ problém. Před svítáním vyšel z domku otec jeho milé v noční košili – zřejmě vykonat potřebu. Otec Emany na něj vystřelil v domnění, že je to jeho milá. Otec maminky po výstřelu zalehl a tak se střelec domníval, že svou milou zastřelil. Sám se pak ve vesnickém rybníku utopil. Můj přítel Eman byl zhruba stejně starý jako já a tento příběh se tedy stal koncem třicátých, nebo počátkem čtyřicátých let dvacátého století. Dokresluje však velmi dobře situaci, která tehdy na vesnici byla.

V roce 1937 jsme se přestěhovali do Liblic u Českého Brodu. V této obci jsme prožili i rok 1938 – vyhrocenou dobu, kdy šlo o ohrožení republiky i její likvidaci sudeťáky za pomoci Hitlera. Vzpomínám, jak v obci byli rozmístěni protiletadloví kulometčíci na obranu liblických vysilačů. Kolem vysilačů bylo v určité vzdálenosti vybudováno několik kulometných hnízd. Jako kluci jsme samozřejmě u toho museli být a také jsme podle svých sil pomáhali. S vojáky jsme navázali velmi dobré vztahy. Pokud něco potřebovali, rádi jsme pomohli. Velel jim délesloužící četař, který nás často posílal do Brodu pro čokoládu. Pro nás doběhnout dva kilometry nebyl problém, zvláště když jsme také kousek čokolády dostali. To „naše“ kulometné hnízdo bylo asi 300 metrů od našeho bydliště a s celou posádkou jsme se dobře znali. Večer maminka postavila na kamna plný prádelní hrnec vody, ohřála ji a vojáci se v lavoru na dvorečku umyli. Přitom se povídalo o tom, odkud vojáci jsou, kde pracovali, ale zejména o neustále se zhoršující situaci. Někdy si vojáci nakoupili nebo dostali v okolí vajíčka a tak je maminka v kastrole usmažila. Přitom jsme samozřejmě ani my nepřišli zkrátka a sami okusili i vojenského komisárku. Tato doba ohrožení přispěla k sjednocování lidí mezi sebou a také k jednoznačné podpoře armády. O to tragičtější bylo loučení s vojáky po potupné mnichovské zradě našich spojenců. Bezmocnost, hněv, slzy, skřípot zubů, to všechno nechá v lidech nezapomenutelné vzpomínky, které se ukládají v hlavách a budou využity v postojích v dalším životě. Nemohu v této souvislosti nezapomenout na nesmrtelné verše našeho básníka vyjadřující v řeči vázané všechno to, co lidé cítili:

Zvoní, zvoní zrady zvon, zrady zvon,
Čí ruce ho rozhoupaly Francie sladká, hrdý Albion
A my jsme je milovali.